

## **РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-ЮРИСТІВ**

У сучасних умовах воєнного стану в Україні питання правового захисту населення набуло особливої значущості, зросла потреба в безоплатній правовій допомозі та в правовій обізнаності населення країни. Сьогодні, як ніколи, питання підвищення ефективності правової освіти, формування правової свідомості населення та, як наслідок, забезпечення дії принципу верховенства права, є актуальними та заслуговують підвищеної уваги. В цьому аспекті юридична клінічна освіта потребує аналізу її теоретичних, методологічних засад та нормативно-правових засобів організації та діяльності юридичних клінік в Україні, визначення їх місця у державній системі правової освіти.

Розкриваючи роль та значення юридичних клінік у освітньому процесі студентів-юристів, перш за все необхідно визначитись з їх правовим статусом. Діяльність юридичних клінік в Україні на даний час регулюється Типовим положенням про юридичну клініку вищого навчального закладу України, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2006 року № 592.

Відповідно до п. 1.1 Типового положення юридична клініка створюється як структурний підрозділ вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації, що здійснює підготовку фахівців за напрямом «Право», і створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів [1, п. 1.1]. Згідно тексту цього Положення, юридична клініка не має правового статусу юридичної особи, і фактично повинна бути створена як база для практичного навчання студентів. Слід зазначити, що в підзаконному акті прямо не закріплено, що юридична клініка зобов'язана надавати правничу допомогу особам, які можуть звернутись за отриманням такого роду допомоги. Водночас, метою та завданнями юридичних клінік, в тому числі, зазначається надання громадянам соціально вразливих верств населення суспільства безоплатних юридичних консультацій; формування правової культури громадян через проведення заходів з правової освіти населення та ін. [1, п. 2.1, 2.2].

У Стандартах діяльності юридичних клінік України, затверджених Всеукраїнським з'їздом Асоціації юридичних клінік 19 червня 2014 року надано власне визначення цього терміну. Пропонується розуміти юридичну клініку в якості структурного підрозділу вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації, що здійснює підготовку фахівців у галузі «Право», створений як база для практичного навчання та проведення практики студентів шляхом надання безоплатної правової допомоги та здійснення правопросвітницької діяльності [2].

Отже, юридичні клініки визначені як підрозділи закладів вищої освіти, які є базою практики для здобувачів вищої освіти та сутність діяльності яких виявляється у наданні правової допомоги студентами під час проходження ними практики особам, які звернулись до юридичної клініки за отримання консультацій з правових питань, а також у правопросвітництві, тобто у поширюванні знань про права, свободи людини та їх захист серед населення країни.

Погоджуючись з вітчизняними науковцями, М. Лоджук, С. Нечипорук та ін., які досліджували різні аспекти виникнення та розвитку юридичної клінічної освіти, ролі юридичних клінік у забезпеченні доступу громадян до правової допомоги, а також місця юридичних клінік у системі надання безоплатної правової

допомоги, слід зазначити, що «сама характеристика терміну «юридична клініка» в основному зводиться до двох підходів: інституційний та навчально-програмний. Згідно з першим підходом, юридична клініка – це структурно оформлений підрозділ вищого юридичного навчального закладу чи його факультету, громадської організації чи правової консультації, а згідно з другим – є складовою частиною навчального процесу (спецкурсом) у вищому навчальному закладі, інноваційною (інтерактивною) методикою вироблення у студентів практичних навичок» [3, с. 37].

Дослідниками у сфері права, такими, як Р. Ю. Келемен, Н. В. Міловська, І. В. Юркевич, які визначають сутність діяльності юридичних клінік та оцінюють їх роль і значення для правничої освіти, зазначається, що «створення юридичних клінік спрямоване на підвищення практичного рівня юридичної освіти та надання правових послуг населенню на безоплатній основі; юридичну клініку розуміють як структурний підрозділ закладу вищої освіти України. Основним завданням юридичних клінік є набуття студентами практичних навичок професії правника у процесі надання безоплатної допомоги; юридичну клініку – це найбільш дієвий інструмент набуття практичних навичок студентами юридичних факультетів. Отже, науковці наголошують на виконанні юридичними клініками певних завдань – надання населенню правових послуг на безоплатній основі [4, с. 13].

Спираючись на наукові дослідження та на багаторічний досвід діючих юридичних клінік в країні, можна дійти наступного висновку.

Клінічна юридична освіта, яку отримують в юридичних клініках, є методом навчання праву, заснованим на практичному навчанні, який сприяє зростанню знань, особистих навичок і цінностей. У широкому значенні такий метод охоплює різновиди формальних і неформальних освітніх програм і проєктів, в яких використовуються практично орієнтовані, орієнтовані на здобувачів вищої освіти, інтерактивні методи навчання, включаючи, окрім іншого, практичні методи навчання, наприклад, роботу студентів над реальними справами, збір та аналіз матеріалів справи, вирішення юридичних питань за участю реальних людей та безпосередньо надання консультацій з правових питань під керівництвом

викладачів-кураторів закладів вищої освіти та спеціалістів-практиків. Крім того, юридичні клініки знайомлять студентів з новими навичками управління бізнесом у сфері юридичних послуг, сприяючи зміні поведінки у юридичних професіях шляхом обміну ідеями з успішними юридичними підприємцями та професійними тренерами.

Юридичні клініки розвивають юридичну клінічну освіту надаючи студентам теоретичні знання, практичні навички та етику. Фактично, в рамках юридичних клінік студенти-юристи вивчають правила етики, опрацьовують гіпотетичні та реальні відносини, що підкреслюють етичні проблеми, та досліджують зобов'язання юриста перед клієнтами, третіми особами, колегами, судовими органами та ін. Юридичні клініки є комплексним підходом до юридичної освіти, оскільки вони дозволяють розвивати мережі ідей, окремих осіб та установ для просування викладання та навчання, вони слугують взірцем для наслідування в юридичній практиці щодо того, як має поводитися юрист, що практикує, і що означає етичне ухвалення рішень. У клінічному контексті студенти беруть на себе високий ступінь відповідальності, отримуючи певні завдання правового характеру від осіб, які звернулись за правовою допомогою, і вони отримують користь від спільного навчання, де вони почнуть розвивати глибоке розуміння професіоналізму, етики та юридичної практики. Широке коло питань з різних галузей права, з якими звертаються особи до юридичних клінік, які підлягають вивченню та опрацюванню студентами-клініцистами, допомагають останнім опанувати якомога більше теоретичного матеріалу та здобути навички застосування цих знань на практиці. Такий підхід до визначення кола суб'єктів звернення до юридичних клінік, а також питань, що підлягають розгляду, на нашу думку, є більш доцільним для досягнення практичних завдань клініки.

#### *Список використаної літератури*

1. Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : наказ Міністерства освіти і науки України № 592 від 03 серп. 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text> (дата звернення: 12.11.2023).
2. Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні : схвалені Всеукраїнським з'їздом Асоціації юридичних клінік 19 черв. 2014 року.

URL: <https://legalclinics.in.ua/standarty-diyalnosti-yurydychnyh-kllinik-ukrayiny/>  
(дата звернення: 10.11.2023).

3. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 328 с. URL: [https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/Lodzhuk\\_monografiya.pdf](https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/Lodzhuk_monografiya.pdf)
4. Мудрак Р. Правовий статус юридичних клінік в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 4 (28). С. 11–17. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46483/1/Мудрак.PDF>